

(1961); «los de Bel són *gatxos*» of SGuarner a la Pòbla de Benifassà (*Els Pobles Val. parlen ---*, I, 59); també conegut en el Migjorn (zona Castalla-Aitana) si bé allà li diuen en diminutiu «*gaget* de serra» (EValor, c. 1950); en canvi en altres zones valencianes s'ha conservat una forma segurament mossàr. *gayo* (ABoscà, GGRV, vol. I, p. 536). També cap al Priorat-Ribera, on vaig sentir-ne cantar a la Torre de l'Espanyol, i em digueren que eren *gázos* (1936).

En serres al N. de Bna. és sens dubte on en canten més: el nom *gáč* és ben conegut en el Montnegre, i potser més encara en els Pirineus: *gáč* sento en el Canigó (Estoeer, 1960). En l'occid. pirinenc té, com s'ha de esperar, la forma *gái*: a Tor encara diuen indiferentment així o *gáč*, però és *gái* a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera; a la Vall de Boí li he sentit sovint el cant, més agut però menys estrident que el de la terra baixa (1962, 1972), car allí abunden els *gáis* fins a l'obaga de la Rib. de St. Nicolau (de Llebreta per avall); i a Benasc diuen que «el pió [*'pitjor'*] dels moixons ye el *gay*» (Ferraz, p. 65). Però el nom continua sense canvi, d'una banda, a tota la Vall d'Aran (Pujolo-Marcatosca-Canejan); per altra banda a tot l'Alt Aragó: sento cantar el *gái* (pl. oz *gáis*) a Bielsa, Torla, la vall d'Ordesa, Linás de Broto, Aragüés (1965-66).

El ll. GAIGUS no es documenta fins al S. VI,¹ i GAIA, sense distinció, ja en el v. Ha deixat descendència especialment en català, llengua d'oc (*gai*) i fr. *geai*, però també apareix en dialectes italians, potsers romanès, i en portuguès i en castellà antic, on es troba *gayo* des de fi del S. XIII, també en l'Arx. de Hita (on surten a rebre Don Amor, les «aves --- papagayos, ruseñiores e *gayos*, calandrias ---», 1226a), i encara en el S. xv. Després és substituït per *arrendajo* en la llengua comuna, però resta en alguns dialectes del Nord.

Mot tardà en ll., s'ha discutit sobre la seva etimologia. Schuchardt dona raons (ZRPb. xxx, 712) per creure'l onomatopèic; d'altres asseguren que no és altra cosa que el NP llatí clàssic CAJUS, més sovint pronunciat GAIGUS: així especialment Niedermann (*IdgFgn.* xxiv, 43-59), i s'hi adheriren decididament Brüch (ZRPb. LI, 1931, 692-6) i Wartburg (*FEW* IV, 22). La raó forta d'aquests és que l'habilitat típica del gaig d'escarnir la veu d'altres ocells, i fins de l'home, féu que se li apliquessin a manera de motius o malnom certs noms propis de persona, una mica com s'esdevingué amb la garsa (*urraca, margot, mag-pie*); i recordem que se li aplicà també el nom de Gyges, i que la gralla, ll. GRACULA, té nom relacionat amb el dels Grachus. No es pot posar això en dubte: en dialectes francesos s'han aplicat al gaig noms com *Jacques, Colas, Richard*; i ja hem vist que aquest *rixard* apareix en Eiximenis com a nom de moixó al costat dels *gatxs*.

D'altra banda és ben excessiu d'afirmar, com fan Brüch i Wartburg, que enlloc el gaig no porta noms basats en el seu cantar o en la imitació de la seva veu, car ja en donà Schuchardt, de manera que la posició més raonable em sembla ser la de Walde-H., que és la que ja havia adoptat el mateix Schuchardt: un nom onomatopèic com a punt de partida però identificat

amb el NP CAJUS pel poble, a causa d'aquesta disfressa humana, i adaptat des de llavors totalment a la forma exacta d'aquest nom propi. Per la meua part crido l'atenció sobre el fet que en altres llengües indoeuropees el cant d'ocells no massa diferents del gaig, en països ben remots de Roma i del seu NP CAJUS, s'anomena en formes fonètiques quasi iguals. En rus antic *gai* fou precisament el cantar de les gralles («*doblengekrächze*»), i *gai-voronü* és justament un nom del corb i d'una varietat de gralla («*Rabe; Saatkrähe*»), el verb *gajati* significa 'grallar' ja en paleoslau, lit. *geidyš* és el 'gall' (al costat de *gėdóti* 'cantar', i *gėsmė* 'càntic'); i també el scr. *gáyati* és 'ell canta' (*gítáh* 'cantat'); veg. Berneker, *Slaw. Etym. Wb.* (s. v. *gajp*).

DERIV.: *Gatxejar* 'xerrotejar indistintament': «les ones s'escorrien, garlant inarticuladament com infants que *gatxejen*», Ruyra (*Pinya de Rosa* II, 27). *Angel gajà* és emprat pel mateix Ruyra, com un nom figurat del gatamoixa o santet hipòcrita: «quines santetes de paper d'ou!» Les manyagoies dediquen la tarda, amb els promesos, als exercicis espirituals, i el vespre als corporals, jugant a la cuit-amagada amb uns cosinets... Ah! malastrucs promesos! Però i ells? Quins altres *àngels gajans*! Ah! Caps de trons! Quina honor per al pare que els ha engendrats i quina esperança per a la casa que hagin de regir!» (*La Parada*, p. 147): no coneix altra dada d'aquesta expressió, que potser és derivada de *gaig* amb el sentit de 'home que es pretén angèlic, però disfressa una realitat diferent, com el gaig disfressa la seva identitat, amb el cant d'altres ocells'.

¹ Polemius Silvius, veg. Ant. Thomas, *Rom.* xxxv, 174-6.

Gaimentar, V. *guai* *Gaio*, V. *gaig* *Gaió*, V. *gaia*
33 (*GAI*) *Gaiol*, V. *gai* *Gaiola*, V. *gàbia*

GAIRE, abans i encara dialectalment *guaire*, adverbial equivalent de l'oc. ant. *gaire*, fr. ant. *gaire* (avui *guère*), it. antiq. *guari*, id., provinents del francic WAIGARŌ 'amb prou feines, a la força', forma adverbial corresponent a l'adjectiu WAIGAR 'rebec, tossut, temerari', de l'arrel del verb WAIGARON 'refusar, negar-se' (avui al. *weigern*, a-al. ant. *weigarōn*, b-al. mj. i neerl. mj. *we(i)geren* id., derivats de l'a-al. ant. i ags. *wigan*, esc. ant. *vega*, gòt. *weihan* 'combatre'). □ 1.^a doc.: fi S. XIII, Lluç, Desclot, docs. de 1299, Muntaner.

«Barons —dix lo Comte— yo-us coman la ciutat de Mallorques, que gran afer m'à creguts [*'sorgit'*] a Bna. e cové-m'i anar; mas no-y estaré *gayre*, que tost tornaré dèssà a bon recapte», Desclot, § 29 (*NCL* II, 83.2). «Subtleia qui està en les coses sensuals no és *gayre* útil ni profitosa», Lluç. «Abans que els moguessen ne faessen *guayre* de mecions en l'apare<1>lar, que escrisquesen a vós», doc. cancelleresc de Girona any 1299 (Finke, *Acta Arag.* III, 79), «un frontal veyl que no val *guagri*» (probablement error d'escriba per *guayri*) en un doc. de Corbins del mateix any (*BABL* VI, 70).

És ja força freqüent en Muntaner, en els seus diferents usos: «lo castell segurament és lo pus forts que